

17. KONVENCIJA HRVATSKIH IZVOZNIKA IZVOZNA IZVRSNOST

Ekonomska sigurnost i sigurnosni aspekti poslovanja

dr. sc. Mirko Bilandžić, znanst. savjet, red. prof.,
Filozofski fakultet Zagreb

Zagreb, 4. srpanj 2022.

Ekonomska sigurnost: kontekstualna (ne)mogućnost određenja?

- Rizici, neizvjesnosti i agresivna konkurencija za aktere tržišnog gospodarstva normalno su stanje.
- Nesigurnost inherentna karakteristika gospodarstva uvjetuje teškoće pri jasnijem determiniranju ekonomske sigurnosti.
- **Paradoks: zanemaruju li tvrtke i nacionalna gospodarstva sigurnosne aspekte poslovanja?**
- Gdje je granica između onoga što je prihvatljivo u okviru inherentne nestabilnosti, a što je prijetnja.
- Ekonomska (korporativna sigurnost) - sigurnost poslovanja: oduzimanje od profita ili investicija u budućnost.

Ekonomska sigurnost: kontekstualna (ne)mogućnost određenja?

- Sigurnost: javno dobro, temeljna socijalna potreba, preduvjet poslovanja (sukob između normativnog i empirijskog: svijest o sigurnosti kada je izgubimo).
- Tradicionalno: rizici određeni namjerama i sposobnostima drugih aktera (predvidivi).
- PEST analiza: 75% gospodarskih (poslovnih) determinanti su neekonomskog (neposlovnog) karaktera.

Sigurnost i gospodarstvo: kontekstualni okvir

- Društvo rizika/rizično društvo (*risk society*)
- Rizik, koji je sastavni dio svakodnevnog života, proizlazi prvenstveno iz neizvjesnosti koje je stvorio društveni razvoj.
- Problematika provedbenih/operativnih sigurnosnih politika (*security policy*) redefinirana: umjesto upravljanja prijetnjama i nesigurnostima (*insecurity*) sve se više upravlja neizvjesnostima (*uncertainty*), poznatim nepoznatostima (*known unknowns*), nepoznatim nepoznatostima (*unknown unknowns*) ili nerješivim neizvjesnostima (*unresolvable uncertainty*)

Sigurnost i gospodarstvo: kontekstualni okvir

- Sigurnost je transformirana iz binarnog modela (sigurnost-nesigurnost) u buduće stanje koje se kontinuirano postiže posredstvom upravljanja rizicima (*risk management*).
- Sigurnost nije fiksna ili dispozicijski već dinamičan i kompleksan proces, sigurnost nikada nije finalan i potpuno kompletiran proces, sigurnosne potrebe se stalno produciraju i reproduciraju
- Upravljanje rizicima je proces bez kraja, to je život u uvjetima nesigurnosti.
- Procjene rizika se temelje na vjerojatnosti (prijetnje-racionalnost) kao mogući budući događaji te njihovim posljedicama. Mogući budući događaji su okvir za sadašnje akcije u pogledu eliminacije ili sprječavanja tih budućih događaja.

Sigurnosni izazovi gospodarstvu: recentni kontekstualni okvir

- *Prezentizam* (posadašnjivanje) i naučene lekcije (jesu li zanemarene?)
- Energetska sigurnost: kontinuitet (naftna kriza 1970-ih, nafta i plin kao geopolitičko oružje (Ruska Federacija)
- Terorizam, financijska kriza, migracije, pandemija COVID 19, agresija na Ukrajinu

Sigurnost i gospodarstvo: kontekstualni okvir - učinci i posljedice

**Sekuritizacija: određenje prijetnje kao
ugrožavanja opstojnosti entiteta i
izvanredne mjere (*state of exception*),
npr. slučaj Agrokor, 2017.; COVID 19,
2020.**

Sigurnost i gospodarstvo: aspekti i područja

- Ekonomika nacionalne sigurnosti (proračunsko financiranje)
- Ekonomski instrumenti nacionalne sigurnosti
- Ekonomska sigurnost (gospodarstvo kao dimenzija - sektor nacionalne sigurnosti)

Ekonomaska sigurnost: okvir za analizu

- sigurnost opskrbe
- sigurnost pristupa tržištima
- kreditna sigurnost
- sigurnost tehnološko-industrijske komponente
- očuvanje gospodarskog poretka
- međudržavna gospodarska suradnja
- sistemska gospodarska sigurnost (održavanje integriteta međunarodnog gospodarskog sustava)
- međunarodni gospodarski savezi i međunarodna gospodarska suradnja

Ekonomski instrumenti nacionalne sigurnosti

- Porezi
- Kvote
- Bojkot
- Embargo
- Blokade
- Zajmovi, krediti i monetarne manipulacije
- Crne liste
- Kontrola uvoza/izvoza
- Zamrzavanje sredstava
- Pružanje ili ukidanje inozemne pomoći

Ugrožavanje nacionalne sigurnosti: ekonomski aspekt - studija slučaja terorizam

Cijena protuterorizma

- Indonezija 3% BDP-a
- Turska 3% BDP-a
- Pakistan 6% BDP-a

Promjena paradigmi terorizma i terorističkih meta

Gospodarstvo i poslovanje meta 25% terorističkih udara (ranije mete državne institucije)

Cijena terorizma

Terorizam i turizam, npr.

Ugrožavanje nacionalne sigurnosti: ekonomski aspekt - studija slučaja COVID 19

Vijeće sigurnosti UN-a 10. siječnja 2000. prvi puta u povijesti zdravstveno pitanje - HIV/AIDS - proglasilo je prijetnjom međunarodnom miru i sigurnosti.

Identičnu empirijsku potvrdu zdravlje je dobilo proglašenjem pandemije COVID-a 19 značajnom prijetnjom miru i sigurnosti.

Zdravlje je sekuritizirano, COVID je označen je prijetnjom koja dovodi u pitanje egzistencijalnost: ekstenzija represivnih državnih ovlasti i uvođenje „stanja izuzetka“ ili izvanrednog stanja (*state of exception, state of emergency*) kao odgovor na prijetnje.

U eri sekuritizacije zdravlja, granica između zdravstvenih i sigurnosnih provedbenih politika (*policy*) je izbrisana:: od javnozdravstvenog preko sigurnosnog do sekuritiziranog fenomena.

Ugrožavanje nacionalne sigurnosti: ekonomski aspekt - studija slučaja COVID 19

COVID 19: je li kriza bila predvidiva? (Izrael?)

Odgovor na krizu: u svijetu je 87 država, različitih političkih poredaka, proglasilo izvanredno stanje (Izrael: dvostruko izvanredno stanje).

Posljedice: paraliza socijalnih, gospodarskih i političkih sustava i aktivnosti (gospodarski nacionalizam).

Posljedice: ugrožava živote ljudi (ljudska sigurnost), destabilizira društveni i politički poredak (politička sigurnost), dovodi dugoročnije u pitanje (psihološko) stanje nacije, demografski poredak, ugrožava gospodarstvo (ekonomska sigurnost) i funkcionalne kapacitete državnih institucija (državna sigurnost).

Posljedice: reflektivna sigurnost (*boomerang efekt*).

Ugrožavanje nacionalne i međunarodne (gospodarske) sigurnosti: agresija na Ukrajinu

Racionalistička perspektiva; ekspertize; rat se neće dogoditi; obavještajni scenariji: agresija je izvjesna

Naknadne (*post festum, linchpin, event and timeline, scenario*) analize: rat je racionalna planirana odluka (prethodno: politička subverzija, ideološka podjela društva, informacijske operacije, tajne akcije, ekonomske sankcije, energetska sigurnost, operacije iznurivanja (i vojne)

24. veljače 2022. početak agresije: protupravna, neopravdana i nepravedna ruska agresija na neovisnu Ukrajinu, agresija koja je skršila sve standardne, vrijednosti, načela i pravila međunarodne sigurnosti

Ruska agresija obrazložena je i usmjerena na negiranje ili oduzimanje suvereniteta Ukrajine (demilitarizacija i denacifikaciju Ukrajine)

Projekcijom straha od širenja NATO-a, socijalnom konstrukcijom „militarizacije“ i „nacifikacije“ Ukrajine, Rusija se stavila u ulogu žrtve, a da ne postane žrtva, postala je agresivna. Rusko je strateško postupanje očito u sferi racionalnog iracionalizma.

Ugrožavanje nacionalne i međunarodne (gospodarske) sigurnosti: agresija na Ukrajinu

Uzroci rata: politički, geopolitički, povijesno-kulturni, gospodarski i religiozno-mitski (rat u Ukrajini od 2014; do 2022. ubijeno 14.000 ljudi, dok ih je 30.000 ranjeno).

Uzroci rata: desetljetna ukrajinska kriza ima duboke strukturalne uzroke i oni su trostrani: rusko-ukrajinski odnosi, rusko-američki odnosi (NATO) i puni suverenitet Ukrajine u odnosu na proces integracije prema Zapadu i ruski interesi da kontrolom Ukrajine onemogući širenje NATO-a

Neposredni povodi rata: koncentracija i demonstracija sile, diplomacija prinude i „magla rata“ postupno su vodili ratu

Ciljevi rata (ograničena specijalna operacija): strateški cilj nije niti jasan. Je li to osvajanje Donbasa, Krima, osvajanje dijelova Ukrajine istočno od rijeke Dnjepar, okupacija Ukrajine i rušenje i eliminacija vlasti, instaliranje proruske vlasti i promjena ukrajinske politike u pogledu neutralnosti, i u konačnici nekakva „inscenirana aneksija“?

Ugrožavanje nacionalne i međunarodne (gospodarske) sigurnosti: agresija na Ukrajinu

Uzroci rata: ili je, pak, cilj ono što je potpuno izvjesno: kakav god bude ishod vojnih operacija na terenu, Ukrajina će biti uništena, njezin put kao velike žrtve geostrateškog sukoba Zapada i Ruske Federacije bit će završen.

Ili ipak postoji strateški cilj u ruskoj agresiji na Ukrajinu? Ruski narativ o ugroženosti zbog širenja NATO-a i neuvažavanju ruskih sigurnosnih interesa te kontinuirano neprihvatanje Rusije kao povratničke svjetske sile sa interesima na globalnom prostoru od strane Zapada nije realistički neutemeljen.

Je li agresija na Ukrajinu taj strateški cilj kojim je Vladimir Putin, nakon godina neuvažavanja, pokazao svijetu da ga se mora uvažavati, pokazao je što je spreman uraditi u „ime uvažavanja“ i koliko daleko je spreman ići: do linije nuklearnog terora, a nije isključeno i dalje od toga?

Ugrožavanje nacionalne i međunarodne (gospodarske) sigurnosti: agresija na Ukrajinu

Ishodi i ciljevi rata: ruska očekivanja bazirana na „blitzkriegu“ i zapadne obavještajne procjene o brzom porazu Ukrajine i padu Kijeva kao gravitacijskog središta pokazale su se pogrešnima

Kvantitativne komparativne analize bazirane na vojno-tehnološkim materijalnim kapacitetima nisu relevantne

Kvalitativne analize nematerijalnih faktora relevantne: moral, junaštvo, hrabrost, borbene sposobnosti

Tri su razine koje ukazuju na pogrešne obavještajne procjene u pripremi invazije: procjene ukrajinskog otpora, procjene povijesno jedinstvenog odgovara Zapada i pružene pomoći Ukrajini te pogrešne procjene borbenih sposobnosti ratne ruske vojske

Ruska strana ne može ratom ostvariti niti jedan strateški cilj, može ostvariti tek komadanje dijelova teritorija i dugotrajnu destabilizaciju Ukrajine

Ukrajina pobjeđuje u ratu: nije gubitnik. Rusija ne može biti gubitnik?

Ugrožavanje nacionalne i međunarodne (gospodarske) sigurnosti: agresija na Ukrajinu

Konačan ishod rata - mirovni sporazum: Okvir mirovnog sporazuma su točke zbog kojih je rat i počeo, a koje su mogle i morale biti riješene diplomatskim putem kako se rat ne bi dogodio. Ključne točke su: ustavna reforma Ukrajine, status Krima, vojni i sigurnosni status Ukrajine i članstvo u EU. Postignutim rješenjem nitko neće biti zadovoljan u potpunosti. No, to je jedini način za postizanje modela „uravnoteženog nezadovoljstva“, kao modela za rješenje ukrajinske krize.

Završetak vojnih operacija nije kraj ukrajinske krize?

Jesu li apetiti ili strateški revolt Vladimira Putina prema Zapadu agresijom na Ukrajinu zadovoljeni? Krizna područja: „bliže inozemstvo“, baltičke države, neutralne države, jugoistok Europe.

Ugrožavanje nacionalne i međunarodne (gospodarske) sigurnosti: agresija na Ukrajinu

Rat u Ukrajini zacementirao je temelje „novog hladnoratovskog poretka“. Umjesto partnerstva i savezništva, povlače se linije podjele interesnih zona ili zona utjecaja. Ruska demonstracija sile, eskalirajuća diplomacija prinude, i konačno neopravdana agresija na Ukrajinu s globalnom prijetnjom nuklearnog terora, istovremeno je projektivno-anticipirajući obrazac.

Rat u Ukrajini: aspekti gospodarske sigurnosti - gospodarska savezništva, gospodarski nacionalizam, neekonomske intervencije u tržišta i tržišni poremećaji, pristup tržištima, energetska sigurnost presudan faktor gospodarstva, ekonomski instrumenti nacionalne sigurnosti: *covert action* kao instrument destabilizacije, recesija....